

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Сергій ШАНДРУК

Copyright © 2015
УДК 159.9 : 378.14

Serhiy Shandruk

THE THEORETICAL MODEL OF DEVELOPMENT PROFESSIONAL CREATIVE ABILITIES OF PERSONAL PRACTICAL PSYCHOLOGIST

Проблема і мета дослідження. Творча діяльність студентів є одним із головних факторів ефективності освітнього процесу, котрий спрямований на підготовку фахівців, на становлення і розвиток творчої особистості професіонала. Традиційна система вищої освіти зорієнтована на розвиток конвергентного мислення, себто на формування лише однієї позиції в оцінці явищ чи фактів, тоді як сучасне суспільство вимагає докорінного перегляду освітньої моделі наявної системи вищої школи. Саме тому першочерговим завданням підготовки фахівців є розвиток професійних творчих здібностей студентів-психологів на нових концептуальних засадах.

Звідси, власне, і постає **мета** цієї теоретико-методологічної пошукової розвідки – реінтегрувати зміст принципів циклічно-вчинкового підходу у рефлексивній проекції на предметне поле дослідження генези професійних творчих здібностей особистості практичного психолога.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході формулювання закономірностей розвитку професійних творчих здібностей особистості доцільно з'ясувати найважливіші, об'єктивні, стійкі взаємозв'язки між компонентами професійних творчих спроможностей, встановити принципи побудови теоретичної моделі розвитку професійної творчості майбутніх фахівців психологічного профілю. Закономірність, як відомо, – це об'єктивно існуючий повторювальний, суттєвий зв'язок явищ суспільного життя чи

етапів історичного розвитку, який відображає інші зв'язки чи відношення. Тому для встановлення закономірностей треба застосувати такі прийоми, які дозволяють їх виявити на основі врахування процесно-динамічних особливостей досліджуваного феномену, рушійних сил його розвитку, себто основних внутрішніх суперечностей, а також вибраних теоретико-методологічних підходів до його дослідження. Так, скажімо, Л.К. Велитченко, аналізуючи педагогічну взаємодію, вказує на те, що її причинно-наслідкова залежність виявляється у тому, що умови перебігу педагогічного процесу об'єктивно регламентуються програмами, підручником, відповідними їм педтехнологіями, які зазнають певних трансформацій у практиці закладу освіти під впливом конкретних об'єктивних обставин. Звідси закономірно, що подальші трансформації виникають у діяльності вчителя відповідно до його професійного і особистісного досвіду [3, с. 246]. Отож виявлені у результаті використання тих чи інших прийомів причинно-наслідкові залежності – закономірності – це та форма організації знання, що певним чином їх упорядковує, систематизує. Відповідно до цього закономірності розвитку професійних творчих здібностей, з одного боку, базуються на загальних законах творчості, а з іншого – становлять причинно-наслідкові зв'язки, котрі визначають спрямованість та ефективність творчого процесу як психосоціального явища.

У підґрунті творчої праці особистості завжди перебуває репродуктивна діяльність, оскільки, *по-перше*, творче і репродуктивне

пізнання є двома відносно незалежними частинами єдиного цілого, де останнє постає як підготовча частина першого, а творче – як основна, визначальна; *по-друге*, ці два типи пізнання зіставляються між собою як ціле з елементами в кожній частині; *по-третє*, репродуктивна і творча пізнавальна діяльнісні стратегії взаємопроникають одна в одну [2, с. 90]. Відтак очевидно, що межа між репродукцією і творчістю є умовною і мобільною, феноменологічно відображає себе по-різному у різноманітних сферах і видах життєдіяльності, у тому числі й пізнавальній.

Розробляючи модель евристичного навчання, А.В. Хуторський під закономірностями даного типу навчання розуміє стійкі повторювані зв'язки між типовими педагогічними фактами, явищами і подіями за конкретних освітніх умов [16, с. 151]. На основі експериментально організованої практики та теоретичного осмислення її результатів учений обстоює такі закономірності евристичного навчання: 1) освітня продуктивність учнів зростає, якщо вони усвідомлено беруть участь у визначенні цілей навчання, виборі його технологічних елементів, у створенні особистісного компонента змісту освіти; 2) евристичне привласнення учнями фундаментальних освітніх об'єктів закономірно призводить до побудови їх особистісної системи знань, котра є адекватною до виучуваної дійсності та до освітніх стандартів; 3) первинність одержання учнем особистого освітнього продукту стосовно аналогічних зовнішніх освітніх стандартів призводить до побудови їхньої особистісної системи знань, котра є адекватною як до дійсності, так і до освітніх стандартів; 4) динаміка творчих досягнень учнів випереджає динаміку зростання рівня привласнення базових освітніх нормативів, де творча результативність навчання більшою мірою впливає на розвиток особистісних рис-якостей учнів, ніж на рівень освоєння ними заданих освітніх стандартів; 5) зміни зовнішніх освітніх продуктів учня відображають його внутрішні психодуховні зміни – розвиток креативних, когнітивних та оргдіяльнісних особистісних якостей; 6) залучення до навчального процесу метапредметного змісту виводить учня за межі навчального предмета і призводить до встановлення ним особистісно значимих зв'язків з іншими

сферами знання і досвіду, що визначає цілісність змісту його освітньої підготовки; 7) збільшення у навчальному процесі частки відкритих завдань, котрі не мають однозначно передбачуваних розв'язків, сприяє інтенсифікації та ефективності розвитку креативних рис-якостей творчо зорієнтованих учнів; 8) рівень творчої продуктивності учнів визначається їх індивідуальними здібностями і ступенем привласнення ними евристичної технології діяльності [16, с. 151].

Більш ґрунтовну характеристику причинно-наслідкових зв'язків пропонує А.В. Фурман, який, обґрунтовуючи міждисциплінарну теорію навчальних проблемних ситуацій, виділяє такі закономірності: а) прогресивна наступність у розвитку етапів навчальної проблемної ситуації, яка, розпочинаючись виникненням і завершуючись зняттям проблемності, зумовлює сходження учня до нового рівня особистісних знань і забезпечує динаміку цілісного розвитку його продуктивного мислення; б) єдність процесів розвитку, функціонування і самоорганізації навчальної проблемної ситуації як психодідактичного явища; в) функціональна цілісність, якої набуває навчальна проблемна ситуація лише під час переходу від формування до розв'язання проблемності у колективній та індивідуальній мислєдіяльності; г) циклічність у функціонуванні системи навчальних проблемних ситуацій, що спричинена генезисом і розв'язком учнем завершеної сукупності пізнавально-сміслових суперечностей, у якій раніше розв'язані проблеми є внутрішньою передумовою (матеріалом ментального досвіду особистості) функціонування наступних; д) ефективність функціонування навчальних проблемних ситуацій, що залежить від того, наскільки повно задіяна система джерел проблемності пізнавального процесу учня (суб'єктно-особистісна невизначеність, інтелектуальна трудність, пізнавально-сміслова суперечність, проблема морального вибору), проблемно-діалогічних форм пізнання та діалогічних засобів керування пошуковою пізнавальною активністю учнів; е) розвиткове функціонування внутрішньої проблемної ситуації, яке відзначається психологічною повноцінністю і насиченістю етапів цілісного мислєдіяльного процесу на предмет оптимального модульного набору певних психодуховних явищ (здивування, переживання, внутрішня

конфліктність тощо) у пізнавальній роботі учня як суб'єкта, особистості, індивідуальності [13 с. 21].

Отже, на основі вищевикладеного та аналізу досліджень з проблеми формування і розвитку творчості, виділяємо такі найважливіші *закономірності розвитку професійних творчих здібностей* майбутніх практичних психологів:

а) прогресивна наступність етапів циклічного перебігу особистісного креативного вчинення розпочинається з виникнення проблемних ситуацій, виявлення оригінальних способів їх розв'язку, появи вмотивованого креативного поля та завершується розумінням нового способу розв'язання проблеми і критичним усвідомленням особистісної динаміки та результату створення продукту творчості;

б) циклічність розгортання процесу створення особою творчого продукту закономірно призводить до розуміння змісту та особливостей пошуково-мисленнєвої креативної роботи, осягнення і відшукування шляху-способу розв'язання проблеми і креативної рефлексії творчо зорієнтованої самоактуалізації особистості;

в) метасистемність у становленні професійної креативності фахівця, котра виявляється у сукупності процесів-підсистем креативно-пошукової діяльності – стратегій (аналогізування, комбінування і реконструювання, а також їх синтетично-вибіркового застосування), є підґрунтям креативного проектування оригінального чи власне нового продукту;

г) самоорганізація творчого процесу особистості як синергійної конгломерації, сукупність інтелектуально й екзистенційно узгоджених поведінкових і вчинкових етапів творення, актуалізує потенціал вольової, розумової, мотиваційної, комунікативної активності у рамках професійної творчості особистості та спричиняє вироблення нею креативного підходу до ефективного зреалізування виробничих чи суто ділових завдань.

Виходячи із даних закономірностей та розробляючи теоретичну модель розвитку професійних творчих здібностей особистості, нами за методологічну основу взяті принципи *циклічно-вчинкового підходу*, що в останні роки розробляються А. В. Фурманом [13; 14], зокрема, учинковості, циклічності, метасистемності, синергійності.

Учинковий принцип, як відомо, введений до наукового обігу та всебічно обґрунтований В.А. Роменцем [9]. Причому “суть його проекції на поліпарадигмально організоване предметне поле сучасного соціогуманітарного пізнання полягає у тому, що не лише індивідуальне життя людини розуміється як перманентно здійснюваний учинок, трансцендентний феномен, конечно, що несе у собі безконечне й переживається як наповнена подіями тривалість, а й процес колективного наукового пізнання трактується як спільний повновагомий акт творчості у певному науковому напрямку дослідницької діяльності і водночас як самотворення кожного його учасника у ролі мислителя-особистості” [13, с. 76–77].

У психології творчості визначаються такі основні *етапи творчого процесу*: перший – усвідомлення, постановка, формулювання проблеми; другий – знаходження принципу розв'язання проблеми, нестандартного завдання, формулювання вирішальної гіпотези, артикулювання ідеї винаходу, задуму художнього твору тощо; третій – обґрунтування і розвиток віднайденого принципу, його теоретична, конструкторська і технологічна розробка, конкретизація і доведення гіпотези (сам екзистенційний акт наукової творчості), рефлексія та аргументація ідеї винаходу (персоніфікований перебіг технічної творчості), осмислення і втілення задуму (самоактуалізаційний плин художньої творчості); четвертий – практична перевірка гіпотези, досвід освоєння винаходу, урєальнення наукового, художнього, технічного та іншого твору. Натомість, В.І. Белозерцев виділяє п'ять етапів творчого процесу, зокрема: перший – створення “нового технічного об'єкта, формулювання проблемної ситуації з одночасним усвідомленням її структури суб'єктом творчості, формулювання певних технічних завдань”, другий – “етап народження і виношування нових технічних ідей (нового принципу, нової трансформації тощо)”, третій – “розробка ідеальної моделі”, четвертий – “етап конструювання”, п'ятий – “етап предметного і відносно завершеного втілення винаходу в новому технічному об'єкті” [1, с. 128, с. 132, с. 140, с. 143, с. 149].

Зовсім інший підхід пропонує О.М. Матюшкін, котрий виокремлює такі етапи творчого процесу: перший – розв'язання проблеми, що “характеризується як етап освоєння

знань, під час чого аналізується завдання, виявляються невідповідності знайомих людині способів із новими умовами цього нового завдання, відбувається відмова від відомих способів його вирішення, виникає проблемна ситуація, головним елементом котрої є невідоме нове, те, що має бути відкритим для правильного виконання завдання, для здійснення потрібної дії; на другому етапі людина... шукає зв'язки, які раніше не мали прямого відношення до даної проблеми, і тому виникає також нове відношення між відомим і невідомим, котре призводить до "переконструювання" проблеми, до виявлення нового принципу дії й урешті-решт до розуміння розв'язку; третій етап – реалізація віднайденого принципу, котра зводиться до застосування мислєдіяльних операцій, пов'язаних із креативною практикою, або до створення ідеальної конструкції чи образу, або виконання розрахунків, обґрунтування доказів; саме тут можлива поява нових проблем, котрі закономірно спричиняють пошук нових принципів реалізації; четвертий етап – підсумковий, коли осмислюється спосіб розв'язання проблемного завдання і здійснюється перевірка правильності результату, причому в багатьох випадках цей етап безпосередньо входить в етап реалізації знайденого принципу розв'язку" [6, с. 32–51]. Отож, відштовхуючись від логіко-психологічної структури вчинку у взаємодоповненні ситуаційного, мотиваційного, діяльного і післядіяльного (рефлексивного) компонентів, є підстави визначити чотири етапи циклу творчого процесу як особистісного креативного вчинення (див. *рис. 1*).

1. *Ситуаційний етап як особистісне осягнення проблемності* – виникнення і формулювання проблемних завдань, у процесі яких аналізуються умови та вимоги, виявляються невідповідності відомих способів із новими обставинами; водночас це призводить до відмови від відомих способів розв'язування новопосталої проблеми, до виникнення такої проблемної ситуації, головним елементом котрої є конкретне невідоме, а також до розуміння цієї ситуації з одночасним усвідомленням суб'єктом творчості її структури, в тому числі й усвідомлення нових похідних завдань проблемно-упредметненого пошуку.

2. *Мотиваційний етап як внутрішнє спонукання до креативного вчинення* – поява особистісно вмотивованого креативного по-

ля, себто пошук у зовнішніх умовах і у власному досвіді зв'язків, котрі раніше не мали безпосереднього відношення до проблеми (чи до нового завдання), що призводить до смислової трансформації особистістю зміненого відношення між відомим і невідомим, відтак і до виявлення нового бачення проблеми та до вибору принципу творчого діяння, і як підсумок – має місце антиципує або прогнозоване розуміння розв'язку проблеми.

3. *Дійовий етап як зреалізування творчого вчинення* – розробка ідеальної моделі та конкретно-особистісне втілення творчого задуму, метою якого є діяльно довершений творчий процес, його учинкова актуалізація і реальне уможливлення як самодостатнього, відтворювального, самобутнього. Причому здійснення цього етапу передбачає наявність операцій, котрі пов'язані із особистою практикою творення, і водночас охоплює можливість появи нових завдань як завершеного вчинку творчості, "на що, зокрема, вказують, на думку В. А. Роменця, найяскравіші феномени – самосвідомість і самобуття, що почасти досягають рівня екстатичного напруження" [14, с. 99]. І це закономірно, адже "саме екстаз учинкового самобуття дає змогу людині витримувати найважчі випробування і переносити найпекельніші муки, що їх посиляє їй доля" [11, с. 13]. Водночас реальне втілення творчого задуму – це насамперед особистісне вчинення та конструювання творчого продукту, будь-яке узмістовлення та упредметнення, а також відкриття нового способу розв'язку проблеми.

4. *Післядійовий етап як рефлексія процесу і результату здійсненого вчинення* – рефлексія правильності (успішності/неуспішності) розв'язку (результату) – етап, що спрямований на критичне усвідомлення особистістю творчості продукту власного діяння, тобто на самозвітування про перебіг і підсумок особистісного творчого процесу; причому цей самозвіт засновується на рефлексії наслідків продуктивної пошукової діяльності, передбачає логічне завершення творчого діяння як персоніфікованого вчинку й одночасно зумовлює набуття досвіду професійної креативності, у тому числі й формування творчої особистості фахівця і його фахових творчих здібностей.

Принцип циклічності "вимагає подання динаміки метасистемного цілого, яким, без-

1 – ситуаційний етап як особистісне осягнення проблемності: виникнення і формулювання проблемного завдання, розуміння проблемної ситуації, усвідомлення нових похідних завдань пошукової діяльності

4 – післядійовий етап як рефлексія процесу і результату здійсненого вчинення: критичне усвідомлення особистістю творчого продукту, самозвітування про перебіг і підсумок творчого процесу

2- мотиваційний етап як внутрішнє спонукання до креативного вчинення: поява особистісно вмотивованого креативного поля, виявлення нового бачення проблеми та принципу творчого діяння, прогнозоване розуміння розв'язку проблеми

3 – дійовий етап як зреалізування творчого вчинення: реальне втілення творчого задуму, відкриття нового способу розв'язку проблеми, особистісне вчинення та конструювання власного продукту, змістовлення та упередметнення результату творчості, відкриття нового способу розв'язку проблеми

Рис. 1.

Мислесхема творчого процесу як цикл особистісного креативного вчинення

перечно, є певний парадигмальний цикл пізнавальної співтворчості групи вчених у вигляді життєзреалізування ними свого самобутнього шляху творення нового знання, що знаходить відображення на папері як траєкторія руху-поступу до наукової істини, яка має дві крайні точки – початок, зародження нової парадигми та завершення розвитку цієї донедавна нової парадигми як такої, котрою дослідники миследіяльно оперують під час постановки і вирішення існуючих проблем і нових наукових знань” [13, с. 79].

Інтелектуальна проекція методологічного змісту *принципу циклічності* на процес творчості породжує низку ускладнень, пов'язаних із мислеактуалізаційною нерегла-

ментованістю, екзистенційною відкритістю і результативною непередбачуваністю перебігу цього процесу. Проте все ж, звісно умовно, можливо виокремити певні моменти циклічного розвитку творчості як учинення у вигляді певних фаз саме із позицій циклічно-вчинкового підходу А.В. Фурмана, що деталізує й змістовлює створення окремого творчого продукту.

Проблема фаз (стадій, ступенів, етапів тощо) творчого процесу, їх класифікації та інтерпретації була предметом досліджень багатьох учених (Г. Воллеса, П.К. Енгельмейера, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьова, Т. Рібо та ін.). Зокрема, В.О. Моляко розглядає процес технічної творчості у вигляді трьох взаємозалежних циклів: еталону-

вання або розуміння умов завдання (оцінка ситуації), проектування або формування проекту майбутньої конструкції (формування гіпотези, задуму) і попередньо прийняте рішення чи прогнозування остаточного результату; причому кожен із цих етапів завершується ухваленням особою відповідного рішення діяти [4, с. 21–24].

Воднораз пропонувані різними вченими класифікації *фаз творчого процесу* тією чи іншою мірою відрізняються одна від одної, хоча у загальному вигляді вони всі схожі, зокрема: перша фаза (головним чином усвідомлена робота) – підготовка як особливий дієвий стан і як передумова інтуїтивної появи нової ідеї, друга (переважно неусвідомлювана робота) – дозрівання (осмислення проблеми, інкубація головної ідеї), третя (перехід неусвідомлюваного у площину свідомості) – натхнення (у підсумку напівусвідомлюваної активності у сферу свідомості здебільшого раптово надходить думка, принцип, ідея розв'язку, причому спочатку в гіпотетичному вигляді, тобто як задум), четверта (усвідомлено-рефлексивна робота) – розвиток ідеї, її завершальне оформлення і перевірка [6]. До того ж кожна із фаз характеризується першочергово домінуванням того чи іншого структурного рівня організації психологічного механізму поведінки, зокрема й творчого. Відтак зреалізування продуктивної діяльності відповідно до динаміки розгортання процесу створення нового продукту в контексті теоретичного обґрунтування циклів розвитку творчості як процесу і діяльності обіймає такі *фази* (див. **рис. 2**):

1. *Підготовча фаза (розуміння змісту та особливостей творчого завдання)* – ознайомлення з умовою завдання, у тому числі вивчення окремих її складників, виконання частини пошуково-мисленнєвої свідомої роботи, унаслідок чого виникає нова ідея; крім того, здійснення логічного аналізу, використання вже наявних та актуалізованих знань у даній ситуації на тлі домінування високої усвідомленості майбутніх результатів і дій та їх систем й одночасно прийняття конкретного особистісного надзавдання.

2. *Фаза інтуїтивного осягнення способу розв'язання проблеми (інкубація головної ідеї)* характеризується спочатку малоусвідомлюваним, а далі все більш усвідомлюваним перебігом процесу розв'язування проблеми,

що охоплює, окрім безпосереднього, усвідомлюваного мисленнєвого продукту творчої дії, котрий відповідає свідомо поставленій меті, розширенням смислового поля розуміння контурів майбутнього інтелектуального продукту, котрий з'являється поза свідомим наміром і формується під впливом тих властивостей предметів і явищ, які входять у взаємодію, але не значущі з боку мети дії; інакше кажучи, цей побічний продукт не усвідомлюється особистістю належним чином, хоча й сутнісно призводить до розв'язання творчого завдання.

3. *Фаза формування гіпотези і задуму (відшукування способу розв'язання проблеми)* – внутрішня робота особистості, котра спрямована на виявлення способу розв'язування проблеми, причому домінуючий тип поведінки характеризується поглибленою актуалізацією актів усвідомлення процедури розв'язування цього завдання, що уможливує осмислення не тільки результату, а й процесу інтелектуально-вольової роботи, а отже шляху-способу досягнення мети – розв'язання проблеми, зреалізування не тільки оцінки завдання, але й спрямованої самооцінки особистістю власного потенціалу та спроможностей.

4. *Фаза розв'язку проблеми (перевірка гіпотези)* зорієнтована на постановку і розв'язання спеціального окремого завдання стосовно завершального етапу оформлення творчого продукту; причому віднайдений спосіб розв'язку проблеми становить корисний засіб розв'язання аналогічного кола завдань; водночас на цій фазі, як і на початковій, тип учинення знову визначається переважанням високої усвідомлюваності результатів і процесів креативної дії, рефлексії, котра уможливує осмислену цілеспрямованість і творчо зорієнтовану самоактуалізацію особистості.

Суть *принципу метасистемності* полягає в тому, що “окремий парадигмальний цикл досліджується не лише як складна, багатопараметрична, динамічна, відкрита система колективної наукової творчості вчених, задіяних у певний історичний момент до науки як соціального інституту і як сфери духовного виробництва (головно аурі суголосся творчих злетів людського духу, основним результатом чого є добування нових наукових знань), а й як те, що містить кілька предметних смуг вивчення окремих сторін, аспек-

1 – підготовча фаза (розуміння змісту та особливостей творчого завдання): ознайомлення з умовою виконання пошуково-мисленнєвої свідомої роботи, усвідомлення майбутніх результатів і дій та їх систем й одночасно того особистісного надзавдання, що новий продукт має бути створений

4 – фаза розв’язку проблеми (перевірка гіпотези): оформлення творчого продукту, висока усвідомлюваність результатів і процесів дії креативної рефлексії, цілеспрямованості і творчо зорієнтованої самоактуалізації особистості

2 – фаза інтуїтивного осягнення способу розв’язання проблеми (інкубація головної ідеї): спочатку малоусвідомлюваний, а далі все більш усвідомлюваний перебіг процесу розв’язування проблеми, розширення смислового поля розуміння контурів майбутнього інтелектуального продукту

3 – фаза формування гіпотези і задуму (відшукування способу розв’язування проблеми): внутрішня робота особистості над відшукуванням шляху-способу досягнення мети – розв’язання проблеми, зреалізування власного творчого потенціалу і спроможностей

Рис. 2.

Динаміка пофазного розгортання процесу створення творчого продукту

тів, змістовлень, формовиявів об’єкта пізнання” [13, с. 78]. Так, слідуючи із теоретичної моделі розвитку професійних творчих здібностей, *метасистемність* у становленні креативної особистості професіонала виявляється у сукупності таких періодично, фазово і мислєдіяльно зорганізованих процесів-підсистем пізнавальної пошукової діяльності студентів, як стратегія і тактика зреалізування фахової продуктивної праці. Іншими словами, мовиться, з одного боку, про генеральну програму, головний напрямок пошуку і розробки, який підпорядковує всі інші дії процесу творчої діяльності, а з іншого – про забезпечення технологічного процесу становлення фахівця, зокрема про розвиток його професійних творчих здібностей, тобто

маємо взаємопроникнення двох психодуховних сфер у життєдіяльності юної особистості як складнорозвиткових суб’єктивних систем.

Відтак зреалізування процесу творчості, а у підсумку – отримання творчого продукту, обіймає такі *стратегічно-тактичні дії*, як вивчення умов творчого завдання (підготовчі дії), формування творчого проекту (дії планування), діяльне втілення названого проекту (реалізація) та оцінка отриманого продукту творчості (рефлексія успішності креативної діяльності). У цьому контексті В.О. Моляко на основі вивчення творчої конструкторської діяльності обґрунтовує наявність п’яти основних стратегій, а саме пошуку аналогів (стратегія аналогізування), комбінаторних дій (стратегія комбінування),

1 – стратегія аналогізування як ситуаційний пошук аналогій: продукування нових та/або оригінальних ідей, думок, створення креативного продукту на основі раніше відомих конструкцій та розмежування їх складників, компонентів або окремих функцій

2- стратегія комбінування як здійснення вмотивованих комбінаторних дій: миследіяльна побудова нової творчої конструкції та створення образу інноваційного продукту із набору відомих речей, деталей, засобів

4 – універсальна стратегія створення нового і/або оригінального продукту: синтетично-вибіркове застосування аналогізування, комбінування і реконструювання як системне використання базових стратегій креативного проектування розв'язку проблеми-завдання

3 – стратегія реконструювання як креативного діяльного оперування наявним матеріалом: пошук відносно нового, альтернативного варіанту, способу пошукової вчинкової дії як схеми (моделі) творчої діяльності

Рис. 3.
Основні стратегії фахового креативного продукування

реконструктивних дій (реконструювання), універсальних і випадкових підстановок [4]. Виходячи із цього та враховуючи психологічні особливості творчих професійних здібностей, слушно виділити чотири основних стратегії розвитку фахового креативного продукування (див. рис. 3).

1. Стратегія аналогізування як ситуаційний пошук аналогій пов'язана із використанням раніше відомих конструкцій та їх складників, або окремих функцій під час створення творчого продукту. Причому, коли мовиться про творчу діяльність, то питання стосовно повного копіювання уже створеного виключається, оскільки творчий продукт має щось нове чи передбачається його застосування в нових умовах. У будь-якому разі ця стратегія передбачає широкий діапазон змін, починаючи від другорядних і завершуючи

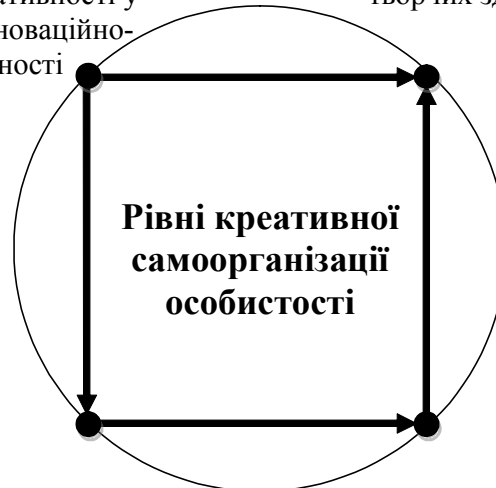
вагомо суттєвими, котрі призводять до продукування нових та/або оригінальних ідей, думок, створення креативного продукту на основі раніше відомих конструкцій і розмежування їх складників, компонентів чи окремих функцій.

2. Стратегія комбінування як здійснення вмотивованих комбінаторних дій передбачає сполучне застосування найрізноманітніших механізмів та їх функцій для миследіяльної побудови нової творчої конструкції і створення образу інноваційного продукту із набору відомих речей, деталей, засобів, що уможливує істотні зміни основних показників та гарантує створення бажаного чи необхідного продукту.

3. Стратегія реконструювання як креативного діяльного оперування наявним матеріалом охоплює процедури пере-

1 – ситуація – самоактуалізація в контексті продуктивної діяльності: зреалізування особистістю творчого потенціалу, самовдосконалення і розвиток професійних творчих здібностей та фахових компетентностей, набуття професійної креативності у продуктивній інноваційно-пошуковій діяльності

4 – саморерефлексія творчого потенціалу: усвідомлення власних задатків і здібностей до продуктивної діяльності, становлення особистісного світогляду, набуття нових знань і прийомів творчої роботи, розвиток професійних творчих здібностей

2 – мотивація – самоспонування до творчості: система творчих мотивів і здібностей, бажання пізнавати та перетворювати світ, внутрішня мотивація до започаткування і розвитку продуктивної пошуково-інтелектуальної активності

3 – вчинкова дія – самоактивність творчого процесу: перетворення енергетики організованого екзистенціювання самоактивності у внутрішню свободу індивідуальності, що характеризує реально зорганізований і виявлюваний творчий потенціал особистості

Рис. 4.

Рівні креативної самоорганізації особистості, обґрунтовані за логіко-психологічною структурою вчинку

конструювання чи конструювання навпаки, пошук відносно нового, альтернативного варіанту, способу пошукової вчинкової дії як найбільш прийнятної схеми (моделі) творчої діяльності.

4. *Універсальна стратегія створення нового і/або оригінального продукту* містить синтетично-вибіркове застосування аналогізування, комбінування і реконструювання як взаємоузгоджене використання особою базових стратегій креативного проектування, причому кожна попередня стратегія стосовно розвитку професійних творчих здібностей особистості є паритетною щодо інших стратегій як похідних розвиткових систем.

Кожна стратегія зреалізування процесу творчості спрямована на структурно-функ-

ціональні продуктивні перетворення (конструювання), котрі у форматі екзистенції буття мають за мету побудову конкретних структур із визначеними функціями. Причому всі стратегії передбачають застосування різних тактик, себто більш дрібних складників чи конкретних дій, вибір котрих залежить від того, до якої стратегії вони належать, завдання якої пошукової підсистеми вирішують, якого результату прагнуть здобути.

Принцип *синергійності* означає, що “у єдиному потоці логіко-змістової, формально-динамічної і психосоціальної сторін парадигмального циклу діють загальні закономірності складних невірноважених саморозвивальних систем, котрі здатні до самоорганізації і рекурсивності” [13, с. 80]. Інакше кажучи,

мовиться про те, що максимальний ефект творчої діяльності є досяжним лише у тому випадку, коли всі елементи і підсистеми працюватимуть в одному напрямку – створення якісного продукту творчості, що супроводжується ефектом посилення креативного потенціалу особистості. Водночас *синергійність*, як підсумок професійного розвитку фахівця, спрямована на покращання ефективності та результативності праці, є особливою формою та ознакою чи якістю перебігу творчого саморозвитку, вдосконалення професійної майстерності, вироблення креативного підходу до зреалізування виробничих завдань. Отож у цьому разі синергійність – це здатність особистості до пошуково-інтелектуальної самоорганізації, полідіалогічної колективної взаємодії, інтелектуально й екзистенційно узгоджених поведінкових і вчинкових актів творення. Причому в контексті розвитку професійних творчих здібностей нас більше цікавить така форма, як самоорганізація особистості, що актуалізує потенціал мотиваційної, розумової, вольової підсистем професійної креативності особистості.

Саморганізаційна актуалізація творчого потенціалу розглядається нами як діяльність і спроможність особистості, котрі пов'язані зі сформованим умінням самозбалансувати себе як надскладну субстанцію вчинення, що виявляється у цілеспрямованості, активності, аргументованості мотивації, плануванні власної діяльності, самостійності, швидкості прийняття рішень і відповідальності за них, критичності оцінки результатів власних дій, у почуттях обов'язку і самоповаги [5]. Звідси закономірно, що *креативна самоорганізація особистості* – важлива форма її об'єктивації розв'язкової психодуховної метасистеми у процесах самоактуалізації, самоспонування, самоактивності та самореалізації. Така самоорганізація водночас – це активне освоєння і перетворення індивідуальністю креативу зовнішніх умов своєї життєтворчості у власне творче відношення-ставлення. Тому є всі підстави для виділення таких рівнів самоорганізації творчого процесу особистості як синергійної конгломерації (див. *рис. 4*).

1. *Ситуація – самоактуалізація в контексті продуктивної діяльності* – це процес зреалізування особистістю творчого потенціалу задля розв'язання креативних завдань, вирішення проблем, підсумком чого є самовдосконалення, розвиток професійних

творчих здібностей і фахових компетентностей. Причому головним результатом такої особистості у продуктивній інноваційно-пошуковій діяльності є самонабуття нею специфічної здатності – професійної креативності як особистої синергії, котра дозволяє долати нетипові проблеми, розв'язувати творчі завдання у реальних ситуаціях повсякдення і фахової діяльності.

2. *Мотивація – самоспонування до творчості* – це сформована система творчих мотивів і здібностей, бажання пізнавати та перетворювати світ, внутрішня мотивація до започаткування і розвитку продуктивної пошуково-інтелектуальної активності, котра сприяє творчій діяльності особистості, адже осередком творчої екзистенції є жага до пізнання та перетворення світу, котра внутрішньо-синергійно мотивує до започаткування продуктивної пошуково-інтелектуальної активності, підтримує бажання її завершити, а також іноді самозабезпечує повернення до цієї діяльності. Тому самоспонування до креативного діяння становить складну, динамічну, самопідкріплювальну систему, яка уможливорює розвиток професійних творчих здібностей у широких психодуховних горизонтах спонтанного екзистенціювання.

3. *Вчинкова дія – самоактивність творчого процесу* – це мета і засіб, а точніше самотета, котра самозумовлена, сама себе детермінує і спонукає до креативних дій. Іншими словами, пошукова самоактивність є суб'єктивною передумовою свободи, волевиявлення, думання, уявлювання, почування тощо. Загалом для креативної особистості завжди ситуаційно важливо перевести таку самоактивність у світ значень, смислів і вчинків, і тоді ситуаційна енергетика її організованого екзистенціювання перетворюється у соціокультурний феномен – у внутрішню свободу індивідуальності, яка характеризує внутрішньо зорганізований і втілений реальним проживанням творчий потенціал особистості.

4. *Саморефлексія творчого потенціалу* – це процес, суть якого полягає в усвідомленні власних задатків і здібностей до продуктивної діяльності, ефективному застосуванню об'єктивних умов і власних креативних спроможностей для досягнення поставлених цілей творчого процесу. Причому під час самореалізації метою є ідеальне, мисленнєве

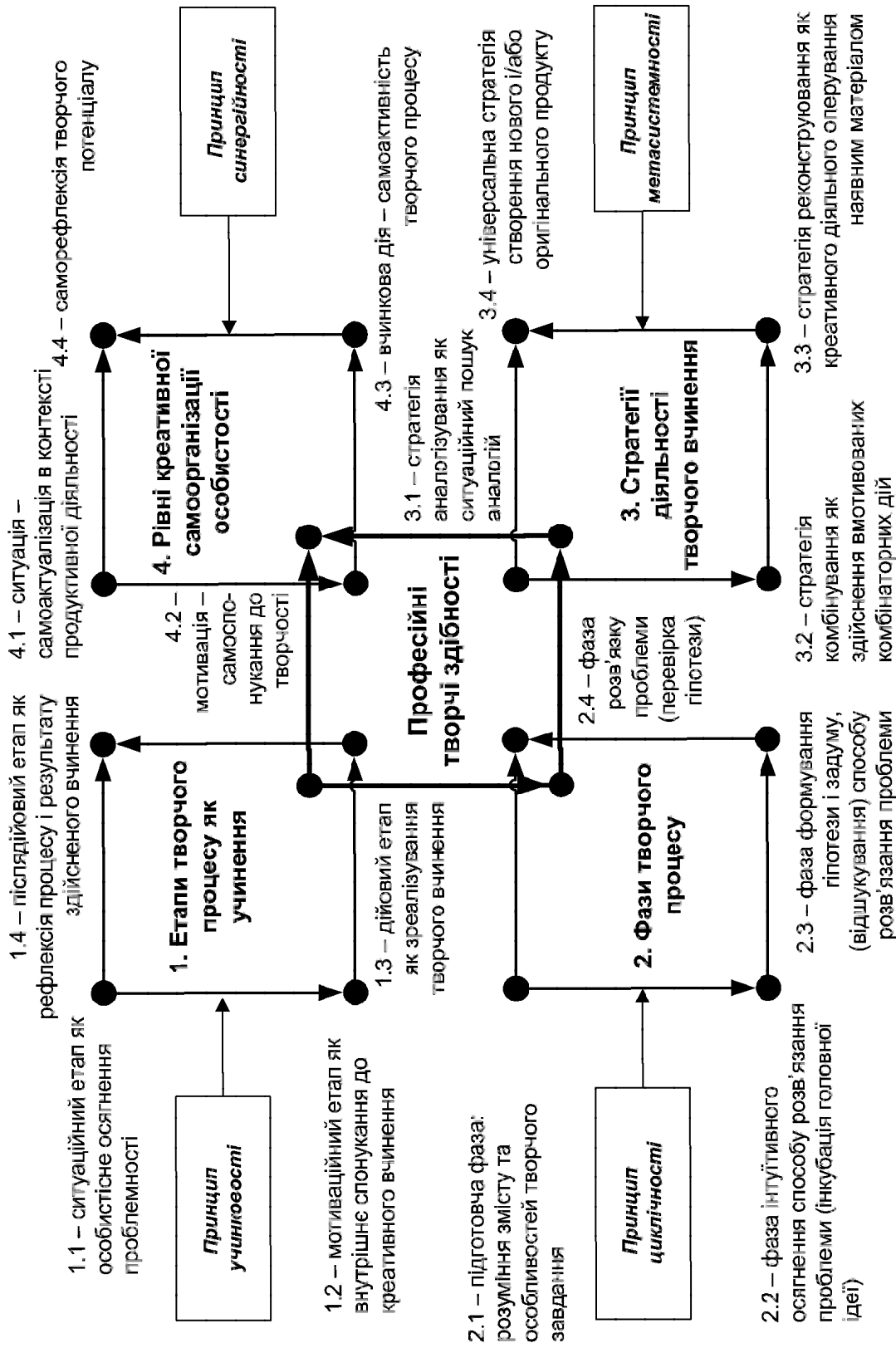

Рис. 5. Методологічна модель розвитку професійних творчих здібностей особистості

Таблиця

Теоретична модель розвитку професійних творчих здібностей особистості

		Логіко-структурна організація креативного вчинення					
		1- ситуація	2 – мотивація	3 – вчинкова дія	4 – післядія		
Аспекти методологічного аналізу професійної творчої діяльності	Етапи творчого процесу як вчинення	1 – ситуаційний етап як особистісне осягнення проблемності: виникнення і формулювання проблемного завдання, розуміння проблемної ситуації, усвідомлення нових похідних завдань проблемно-пошукової активності	2- мотиваційний етап як внутрішнє спонукання до креативного вчинення: поява особистісно вмотивованого креативного поля, виявлення нового бачення проблеми та принципу творчого діяння, антиципаційне або прогнозоване розуміння розв'язку проблеми	3 – дійовий етап як зреалізування творчого задуму, відкриття нового способу розв'язку проблеми, особистісне вчинення та конструювання власного продукту, у змістовленні та упредметненні результату творчості, відкриття нового способу розв'язку-здолання проблеми	4 – післядійовий етап як рефлексія процесу і результату здійсненого вчинення: критичне усвідомлення особистістю творчого продукту, самозвітування про перебіг і підсумок творчого процесу	Учинковості	Принципи
	Фази творчого процесу	1 – підготовча фаза (розуміння змісту та особливостей творчого завдання): ознайомлення з умовою виконання пошуково-мисленевої свідомої роботи, усвідомлення майбутніх результатів і дій та їх систем й одночасно того особистісного надзавдання, що новий продукт має бути створений	2 – фаза інтуїтивного осягнення способу розв'язання проблеми (інкубація головної ідеї): спочатку малоусвідомлюваний, а далі все більш усвідомлюваний перебіг процесу розв'язування проблеми, розширення смислового поля розуміння контурів майбутнього інтелектуального продукту	3 – фаза формування гіпотези і задуму (відшукування способу розв'язування проблеми): внутрішня робота особистості над відшуканням шляху-способу досягнення мети – розв'язання проблеми, зреалізування власного творчого потенціалу і спроможностей	4 – фаза розв'язку проблеми (перевірка гіпотези): оформлення творчого продукту, висока усвідомлюваність результатів і процесів дії, креативної рефлексії цілеспрямованості і творчо зорієнтованої самоактуалізації особистості	Циклічності	
	Стратегії діяльності творчого вчинення	1 – стратегія аналізування як ситуаційний пошук аналогій: продукування нових та/або оригінальних ідей, думок, створення креативного продукту на основі раніше відомих конструкцій та розмежування їх складників, компонентів або окремих функцій	2- стратегія комбінування як здійснення вмотивованих комбінаторних дій: миследіяльна побудова нової творчої конструкції та створення образу інноваційного продукту із набору відомих речей, деталей, засобів	3 – стратегія реконструювання як креативного діяльного оперування наявним матеріалом: пошук відносно нового, альтернативного варіанту, способу пошукової вчинкової дії як схеми (моделі) творчої діяльності	4 – універсальна стратегія створення нового і/або оригінального продукту: синтетично-вибіркове застосування аналізування, комбінування і реконструювання як базові стратегії креативного проектування	Метасистемності	
	Рівні креативної самоорганізації особистості	1 – ситуація-самоактуалізація в контексті продуктивної діяльності: зреалізування особистістю творчого потенціалу, самовдосконалення і розвиток професійних творчих здібностей та фахових компетентностей, набуття професійної креативності у продуктивній інноваційно-пошуковій діяльності	2 – мотивація-самоспонування до творчості: система творчих мотивів і здібностей, бажання пізнавати та перетворювати світ, внутрішня мотивація до започаткування і розвитку продуктивної пошуково-інтелектуальної активності	3 – вчинкова дія-самоактивність творчого процесу: перетворення енергетики організованого екзистенціювання самоактивності у внутрішню свободу індивідуальності, що характеризує її реально зорганізований творчий потенціал як особистості водночас	4 – саморерефлексія творчого потенціалу: усвідомлення власних задатків і здібностей до продуктивної діяльності, становлення особистісного світогляду, набуття нових знань і прийомів творчої роботи, розвиток професійних творчих здібностей	Синергійності	
		проблемність усвідомленість аналізованість самоактуалізованість	антиципація інкубація комбінування спонування	зреалізування удіяльнення реконструювання самоактивність	самозвітування рефлексія продуктоформування саморерефлексія		
Параметри, критерії і показники професійної креативності							

передбачення результатів інноваційно-пошукової діяльності, а також способи і механізми її зреалізування. Звідси зрозуміло, що самореалізація творчого потенціалу передбачає використання індивідуальних креативних спроможностей суб'єкта творчості і ви-

роблення у нього рефлексивного відношення-ставлення до власної особистості. Саме це сприяє становленню особистісного світогляду, набуттю нових знань і прийомів творчої роботи, а у підсумку уможливує здійснення власного досвіду через таку діяльність,

коли в особистості інтенсивно розвиваються професійні творчі здібності.

Отже, узагальнюючи вищевикладене, пропонуємо авторську *теоретичну модель розвитку професійних творчих здібностей особистості* (див. *рис. 5, табл.*), що створена на засновках *циклічно-вчинкового підходу* і спрямована на формування творчого потенціалу, становлення творчої особистості фахівця, розвитку його професійної креативності.

ВИСНОВКИ

1. Циклічно-вчинковий підхід дає змогу холістично, і головне метасистемно та синергійно, розглянути і збагатити поле розвитку професійних творчих здібностей особистості через застосування закономірностей і принципів (учинковості, циклічності, метасистемності та синергійності), що повною мірою уможливорює на методологічному рівні визначити етапи творчого процесу: ситуаційного – як особистісного осягнення проблемності, мотиваційного – як внутрішнього спонукання до креативного вчинення, дійового – як зреалізування творчого вчинення та післядійового – як рефлексії процесу і результату здійсненого вчинення, фази творчого діяння (підготовчої – розуміння змісту та особливостей творчого завдання, інтуїтивного осягнення способу розв'язання проблеми – інкубація головної ідеї, формування гіпотези і задуму – відшукування способу розв'язування проблеми, розв'язку проблеми – перевірка гіпотези), стратегії фахового креативного продукування (аналогізування, комбінування, реконструювання та універсальної), рівні креативної самоорганізації творчої особистості майбутніх фахівців (ситуації самоактуалізації, мотивації спонукання до творчості, вчинкової дії-самоактивності творчого процесу, саморефлексії творчого потенціалу).

2. Пропонована теоретична модель розвитку професійних творчих здібностей указує на те, що вона є евристичною стосовно формування творчого потенціалу і становлення творчої особистості, детермінує привласнення нових знань, засобів, прийомів і способів зреалізування нею власної креативної діяльності та розвиває професійні творчі здібності як на етапі навчання у ВНЗ, так і під час трудової діяльності. Водночас вона

обстоює циклічність учинку творчого пізнання задля спонукання особи до творчої праці, оригінального діяння, самореалізації нею власного творчого потенціалу та створення креативного продукту.

Перспективу подальших розвідок убачаємо у поглибленому аналізі закономірностей теоретичної моделі на засадах циклічно-вчинкового підходу розвитку професійних творчих здібностей майбутніх фахівців, а також у відшуванні шляхів актуалізації їх креативних спроможностей у наступній повсякденній професійній діяльності.

1. Белозерцев В. И. Структура технического творчества / В. И. Белозерцев // Техническое творчество. Методологические проблемы. – Ульяновск: Приволжское книжное издательство, Ульяновское отделение, 1975. – С. 106–154.

2. Велитченко Л. К., Подшивалкіна В. І. Методологічні та теоретичні проблеми психології: програмний конспективний довідник. / Л. К. Велитченко, В. І. Подшивалкіна. – Одеса: СВД Черкасов, 2009. – 279 с.

3. Галамян Л. И. Основные закономерности творческой деятельности студентов и способы ее активизации / Л. И. Галамян // Вестн. Волг. гос. ун-та. Серия 6. Университетское образование. – 2014. – № 1. – С. 85–97.

4. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Рута, 2006. – 320 с.

5. М'ясоїд П. А. Курс загальної психології: підручн. У 2 т. / П. А. М'ясоїд. – К.: Алерта, 2011. – Т.1. – 496 с.

6. Матюшкин А. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А. М. Матюшкин. – М.: Педагогика, 1972. – 208 с.

7. Педагогика: большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. – Минск: Современное слово, 2005. – 720 с.

8. Пономарев Я. А. Фазы творческого процесса (вместо введения) [Электронный ресурс] / Я. А. Пономарев. – Режим доступа: <http://www.practicalthinking.narod.ru/ponomarev/ponomarev.pdf>.

9. Психологія вчинку: Шляхами творчості В. А. Роменця / упоряд. П. А. М'ясоїд; відп. ред. А. В. Фурман. – К.: Либідь, 2012. – 296 с.

10. Психологія і суспільство: Спецвипуск, присвячений 85-й річниці з дня народження Володимира Андрійовича Роменця. – 2011. – № 2. – 190 с.

11. Роменець В. А. Історія психології ХІХ – початку ХХ ст. / В. А. Роменець. – К.: Либідь, 2007. – 832 с.

12. Фурман А. В. Теорія навчальних проблемних ситуацій: психолого-дидактичний аспект: [монографія]. / А. В. Фурман. – Тернопіль-Астон, 2007. – 164 с.

13. Фурман А. В. Парадигма як предмет методологічної рефлексії / Анатолій В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2013. – № 3. – С. 72–85.

14. Фурман А. В. Теоретична модель гри як учинення / А. В. Фурман // Наука і освіта. – 2014. – № 5. – С. 95–104.

15. *Фурман А.В., Шандрук С.К.* Організаційно-діяльнісні ігри у вищій школі : [монографія] / Анатолій Васильович Фурман, Сергій Костянтинів Шандрук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 272 с.

16. *Хуторський А.В.* Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторский. – :Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

REFERENCES

1. Bjelozjercjev V. I. Struktura tjechnichjeskogo tvorčhestva / V. I. Bjelozjercjev // Tjechnichjeskoje tvorčhestvo. Mjetodologichjeskije probljemy. – Ul'janovsk: Privolzhskoje knizhnoje izdatjel'stvo, Ul'janovskoje otdjeljenije, 1975. – S. 106-154.

2. Velytchenko L. K., Poschchyvalkina V. I. Metodolohichni ta teoretychni problemy psykhohohiyi : prohramnyy konspektyvnyy dovidnyk. / L. K. Velytchenko, V. I. Podshyvalkina. – Odesa : SVD Cherkasov, 2009. – 279 s.

3. Galamyán L.I. Osnovnyie zakonomernosti tvorcheskoy deyatel'nosti studentov i sposoby ee aktivizatsii / L. I. Galamyán // Vestn. Volg. Gos. Un-ta. Seriya 6. Universitetskoe obrazovanie. – 2014. – № 1. – S. 85-97

4. Zdibnosti, tvorchist', obdarovanist': teoriya, metodyka, rezul'taty doslidzhjen' / za red. V. O. Moljako, O. L. Muzyky. – Zhytomyr: Ruta, 2006. – 320 s.

5. M'jasoyid P. A. Kurs zagal'noyi psihohohiyi: pidruchn. U 2 t. / P. A. M'jasoyid. – K.: Alerta, 2011. – T.1. – 496 s.

6. Matjushkin A. M. Probljemyje situacii v myshljenii i obuchjenii / A. M. Matjushkin. – M.: Pjdagogika, 1972. – 208 s.

7. Pedagogika: bol'shaja sovremjennaja enciklopedija / sost. E. S. Rapacjevich. – Minsk: Movremjennoje slovo, 2005. – 720 s.

8. Ponomarjev J. A. Fazy tvorčjeskogo procjessa (vmesto vvjedjenija) [Eljكتروнный rjesurs] / Ja. A. Ponomarjev. – Rjezhim dostupa: <http://www.practicalthinking.narod.ru/ponomarev/ponomarev.pdf>.

9. Psihohohija vchynku: Shljahamy tvorčosti V. A. Romencja / uporjad. P. A. M'jasoyid; vidp. red. A. V. Furman. – K.: Lybid', 2012. – 296 s.

10. Psihohohija i suspil'stvo: Specvypusk, prysvjachenyj 85-j richnicy z dnya narodzhjennja Volodimyra Andrijo- vycha Romencja. – 2011. – № 2. – 190 s.

11. Romenc' V. A. Istorija psihohohiyi XIX – pochatku XX st. / V. A. Romenc'. – K.: Lybid', 2007. – 832 s.

12. Furman A. V. Teoriya navchal'nykh problemnykh situatsiy : psykhohoho-dydaktychnyy aspekt : Monohrafiya. / A. V. Furman. – Ternopil'-Aston, 2007. 164 s.

13. Furman A. V. Paradygma jak predmet metodologichnoyi reflexiyi / Anatolij V. Furman // Psihohohija i suspil'stvo. – 2013. – № 3. – S. 72-85.

14. Furman A. V. Teoretychna model' gry jak uchynennja / A. V. Furman // Nauka i osvita. – 2014. – № 5. – S. 95-104.

15. Furman A.V., Shandruk S.K. Organizacijno-djal'nisni igry u vyschjy shkoli : [monografija] / Anatolij Vasylovich Furman, Serhij Kostjantynovich Shandruk. – Ternopil': TNEU, 2014. – 272 s.

16. Hutorskiy A. V. Didakticheskaya evristika. Teoriya

i tehnologiya kreativnogo obucheniya / A. V. Hutorskiy. – :Izd-vo MGU, 2003. – 416 s.

АНОТАЦІЯ

Шандрук Сергій Костянтинівич.

Теоретична модель розвитку професійних творчих здібностей особистості практичного психолога.

Творча діяльність студентів є одним із головних чинників ефективності освітнього процесу, котрий спрямований на підготовку фахівців, на становлення і розвиток творчої особистості професіонала. Традиційна система вищої освіти зорієнтована переважно на розвиток конвергентного мислення, себто на формування лише однієї позиції в оцінці явищ чи фактів, тоді як сучасне суспільство вимагає докорінного перегляду освітньої моделі наявної системи вищої школи. Відтак першочерговим завданням підготовки фахівців є розвиток професійних творчих здібностей студентів на нових концептуальних засадах. Саме тому у статті здійснено намагання рефлексивно реінтегрувати зміст принципів циклічно-вчинкового підходу на предметне поле дослідження генези професійних творчих здібностей особистості через застосування принципів учинковості, циклічності, метасистемності та синергійності, що повною мірою уможлиблює на методологічному рівні визначити психологічний зміст етапів творчого процесу, фаз творчого діяння, стратегій і тактик зреалізування фахової продуктивної праці, рівнів креативної самоорганізації творчої індивідуальності майбутніх фахівців. У підсумку обґрунтовано авторську теоретичну модель розвитку професійних творчих здібностей особистості на засновках циклічно-вчинкового підходу, що утворює систему формування творчого потенціалу, становлення творчої особистості фахівця, розвитку його профкреативності.

Ключові слова: *циклічно-вчинковий підхід, закономірність, творча особистість; принцип учинковості, циклічності, метасистемності, синергійності; професійні творчі здібності, етапи творчого процесу, фази творчого процесу, стратегії розвитку креативних здібностей, самоорганізація творчого процесу, професійна креативність.*

АННОТАЦИЯ

Шандрук Сергей Константинович.

Теоретическая модель развития профессиональных творческих способностей личности практического психолога.

Творческая деятельность студентов является одним из главных факторов эффективности образовательного процесса, который направлен на подготовку специалистов, на становление и развитие творческой личности профессионала. Традиционная система высшего образования ориентирована главным образом на развитие конвергентного мышления, то есть на формирование лишь одной позиции в оценке явлений или фактов, тогда как современное общество требует коренного пересмотра образовательной модели имеющейся системы высшей школы. То есть первоочередным

заданием подготовки специалистов является развитие профессиональных творческих способностей студентов на новых концептуальных основах. Именно поэтому в статье сделана попытка рефлексивно реинтегрировать содержание принципов циклично-поступкового подхода на предметное поле исследования генезиса профессиональных творческих способностей личности с помощью использования принципов поступковости, цикличности, метасистемности и синергичности, что в полной мере делает возможным на методологическом уровне определить психологическое содержание этапов творческого процесса, фаз творческого деяния, стратегий и тактик реализации специальной продуктивной деятельности, уровней креативной самореализации творческой индивидуальности будущих специалистов. В итоге обоснована теоретическая модель развития профессиональных творческих способностей личности на основаниях циклично-поступкового подхода, что создаёт систему формирования творческого потенциала, становления творческой личности специалиста, развития её профкреативности.

Ключевые слова: циклично-поступковый подход, закономерность, творческая личность; принципы поступковости, цикличности, метасистемности, синергичности; профессиональные творческие способности, этапы творческого процесса, фазы творческого процесса, стратегии развития креативных способностей, самоорганизация творческого процесса, профессиональная креативность.

ANNOTATION

Shandruk Serhiy.

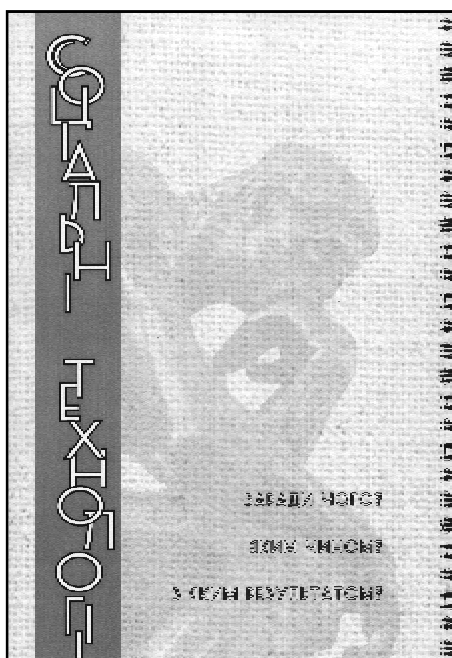
The theoretical model of development professional creative abilities of personal practical psychologist.

The creative activity of students is one of the main factors of efficiency of educational process, which aims at training specialists on the establishment and development of the creative person of professional. The traditional system of higher education focused primarily on the development of convergent thinking, that is, the formation of only one position in the assessment of facts or phenomena, while modern society requires radical revision of the educational model of existing the higher school. Therefore primary task of training of specialists is the development of professional creative abilities of students on new conceptual basis. That is why in the article implemented an attempt reflexively reintegrate the content of principles of cyclically-deed approach on subject field of research the genesis of professional creative abilities of personality through application the principles of concessions, cyclicity, metasystems and synergy that fully allows on methodological level to determine the psychological content of the stages of the creative process, phases of creative actions, strategies and tactics of realization professional productive labor, levels of creative self-organization of creative individuality of future specialists As a result substantiated the author's theoretical model of development professional creative abilities of the personality on the basis of cyclically-deed approach that makes the system of formation creative potential, formation creative personality of specialist, development of its professional creativity.

Key words: cyclically-deed approach, regularity, creative personality; principle of concessions, cyclicity, metasystems, synergy; professional creative abilities, stages of the creative process, the phases of the creative process, strategies of development creative abilities, self-organization of the creative process, professional creativity.

Надійшла до редакції 25.04.2015.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Соціальні технології: заради чого? яким чином? з яким результатом? : [монографія] / колектив авторів, наук. ред. В. І. Подшивалкіна. — Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2014. — 546 с.

У монографії досліджено зв'язок між активним включенням знань в організацію соціального життя й соціотехнологічною діяльністю. Вона є результатом об'єднання зусиль провідних соціологів, психологів, політологів, педагогів країни, а саме Києва, Одеси, Харкова, Дніпропетровська, Львова, які мають досвід у галузі сучасних соціогуманітарних технологій. Активний розвиток соціогуманітарної практики сприяє зростанню інтересу до теорій, що пропонують не тільки оригінальні ідеї щодо пояснення сучасних соціальних явищ, але можуть сприяти поширенню методів, способів і технологій більш ефективного і соціально продуктивного життя.

Монографія зорієнтована на широку читачку аудиторію і, насамперед, на соціологів, психологів, лінгвістів та інших гуманітаріїв і може сприяти залученню їхньої уваги до соціоінженерних і соціотехнологічних проблем гуманітарного знання.